

10.

**SUPROTSTAVLJANJE
TRGOVINI LJUDIMA
KROZ PARTICIPATIVNI
TEATAR**

1. TEORIJSKI OKVIR	192-192
2. TEATAR KAO KRETIVNA RADIONICA / IGRE	192-193
3. KORIŠĆENJE METODOLOGIJE U RADU NA TEMU TRGOVINE LJUDIMA	193-195
4. DETALJAN RAZVOJ POZORIŠNIH SCENARIJA I SCENARIO	196-198

- 1. TEORIJSKI OKVIR

Participativna umetnost je ona koja uključuje ljude iz zajednice, ne samo umetnike i koja koristi njihovu kreativnu moć i potencijal. Početna tačka participativne umetnosti je ta da je svaka osoba sposobna za kreativni rad. Na ovim temeljima su nastale različite tehnike participativnog učešća.

Participativni teatar je forma teatra u kojem publika nije samo običan posmatrač, nego aktivno učestvuje u procesu stvaranja predstave. Proces participativnog teatra nema nameru da demonstrira “pravi način”, nego da istraži različite načine, u okviru kojih određena tema može biti uzeta u obzir i odigrana.

Participativni teatar ima jak uticaj na različite grupe ljudi (mladi, etničke manjine, LGBT+ zajednicu i tako dalje) zato što kreira siguran prostor za izražavanje dubokih emocija, aktivno uključujući obe grupe i individue u procesu učenja i osnaživanja.

Tehnike participativnog teatra se koriste kako bi se osnažili/le pojedinci/pojedinke i zajednice, kroz preispitivanje stavova, definisanje

problema, mogućih rešenja i transformacija kroz teatar. Augusto Boal je rekao “možda teatar nije revolucionaran sam po sebi, ali je sigurno proba za revoluciju”, i tako ovaj naš pokušaj bi se odnosio na upoznavanje osoba sa različitim scenarijama kroz koje mogu proći osobe, žrtve trgovine ljudima.

Relacija između izvođača i publike blede i nestaje u participativnom teataru. U klasičnom teataru, publika je samo posmatrač. Ali, ovaj tip teatra (participativni) pruža priliku osobi koja je “gledalac” (posmatrač), da postane aktivan učesnik u pozorišnom komadu. Publika je pozvana da promeni scenu / predstavu samouključivanjem.

Stoga, edukacija koja je postignuta kroz teatar ne dolazi od posmatranja određenog narativa na sceni, kao što je predstavljeno u klasičnom teataru, gde se oseća prisustvo nevidljivog zida između publike i glumca/glumaca, u kojem je publika pasivan posmatrač i prima samo sadržaj sa scene.

- 2. TEATAR KAO KREATIVNA RADIONICA / IGRA

Metod stvaranja predstave ponuđen ovde je baziran na interaktivnoj radionici/igri, kroz koje učesnici daju svoju viziju na već date scenarije. Na ovaj način, delovi skripte su dati (uloge, situacije), ali je otvorena scena i njen razvoj i izvođenje zavisi od publike. Ove vrste aktivnosti, gde učesnici stavljaju sebe u različite uloge, pokušavajući da shvate različite pozicije u kome se nalazi žrtva trgovine ljudima, dovodi do toga da učesnici mogu da menjaju svoje

stavove kroz lična iskustva na sceni i komuniciraju vrlo blisko o rizicima sa kojima mogu da se suoče.

Ritual i igre su često i uspešno korišćeni u dramskim procesima, koji se često mogu videti kroz Forum teatar, Procesni teatar i tako dalje.

Publika je pozvana da uzme direktno učešće uz pomoć moderatora, koji objašnjavaju pravila igre publici i vode ih kroz simulaciju, ne ometajući tok priče.

Na taj način, linija između publike i izvođača se briše i kroz ovaj aktivni angažman, publika je više uključena i na emotivnom planu.

Korišćenje kreativnih radionica/igara na temu trgovine ljudima je veoma značajno zato što igre bude kreativnost i maštu individua i dozvoljavaju da suština teme bude doživljena i procesuirana, sa značajnim zaključkom postignutim u diskusiji nakon izvođenja predstave.

- 3. KORIŠĆENJE METODOLOGIJE U RADU NA TEMU TRGOVINE LJUDIMA

KOJI JE CILJ OVE PREDSTAVE?

Naš cilj je da se učesnicima podigne svest o trgovini ljudima sa osvrtom na činjenicu, da to nije nešto što se dešava van njihovog vidokruga. S toga, oni će moći da razumeju da ljude, žrtve trgovine, često ne čujemo i ne vidimo, i ako su oni oko nas. Taj konstrukt viđenja može biti dekonstruisan i rekonstruisan, barem kroz pozorišni akt.

KO SU UČESNICI I KAKO ĆE BITI UKLJUČENI?

Kroz primenu metodologije participativnog teatra, pre svega mladi ljudi (dečaci i devojčice) iz prihvatnih centara/centara za azil, koji imaju status izbeglice/migranata i trenutno borave u Srbiji, će imati priliku da prođu kroz participativni teatar, koristeći unapred pripremljene scenarije i stave sebe u poziciju i žrtve i počinioca. Isti princip rada se može primeniti i sa bilo kojom drugom grupom mladih u Srbiji.

ŠTA BI BIO REZULTAT OVOG PROCESA?

Otvaranje teme i privlačenje pažnje na važan problem i uključivanje publike na emotivnom nivou, ne samo kroz kognitivne veštine.

Oснаživanje mladih ljudi kroz veoma aktivno učešće, i pružanje mogućnosti mladima da utiču na kreativni proces.

Metodologija učenja kroz teatar angažuje određenu grupu za rad tako što će koristiti dva domena obrazovanja:

-afektivni (direktno iskustvo u predstavi, koje će uticati na promenu uloga žrtve i počinioca u predstavi) i

-kognitivni (publika posmatra i ulazi u međusobne odnose tokom predstave, i aktivno učestvuje u diskusiji posle predstave).

3.1. MODERACIJA

Moderatori su učesnici koji vode publiku kroz predstavu. Minimalan broj potrebnih moderatora za izvođenje predstave je dvoje ljudi (maksimum moderatora u predstavi može biti šest).

Rodni balans se preferira unutar tima moderatora tako da sve osobe u grupi mogu lakše da razvijaju osećaj sigurnosti i opuštenosti.

Pre svega, moderator bi trebalo da budu osobe aktivne (profesionalci ili amateri) u neformalnoj sferi obrazovanja, i da poznaju tehnike rada sa mladim ljudima. Veoma je važno da imaju iskustva u radu sa mladim ljudima, razvijanju njihove kreativnost, mogućnosti da izraze sebe. Moderator bi trebalo da budu osobe koje imaju osećaj i iskustvo za rad u grupi i koji su upoznati sa temom trgovine ljudima. Specifična uloga moderatora će se menjati od scenarija do scenarija. U nekim scenama, oni će imati aktivnu ulogu i direktno učestvovati (provocirati, postavljati pitanja, insistirajući na daljem razvoju scene i tako dalje), u nekim, njihova uloga će se sastojati u pružanju neutralnih saveta učesnicima ukoliko imaju sumnju u razvoj karaktera/situacije.

Takođe, oni ne bi trebalo da utiču na tok simulacije, što znači da im nije dozvoljeno da nametnu svoja gledišta. Oni mogu da ponude drugačije rešenje grupi, da im pomognu da upravljaju, ali primarno

njihova funkcija je da pomognu učesnicima da se fokusiraju na razvoj scenarija i međusobno deluju sa drugim učesnicima. Moderator pitaju grupu o njihovim postupcima, ali ne bi trebalo da se mešaju u njihove odluke. Oni mogu da zaustave simulaciju samo ukoliko dođe do fizičkog nasilja.

Moderatori u ovoj predstavi rade kao asistenti u razvoju priča i alternativnih realnosti na sceni. S toga, oni moraju da imaju komunikacione veštine i znanje o temi, kako bi mogli na licu mesta da odgovore i daju prikladne odgovore. U slučaju da se publika nađe u bezizlaznoj situaciji, moderator predlažu rešenje njima, motivišući ih da nastave, ali oni ne bi smeli nikada da se određuju u smislu vrednosti. Debatni ton se preferira, i širok spektar rešenja koja mogu da se ponude grupi.

Svaki moderator ove predstave bi trebalo da prođe kroz proces pripreme za razna situacije u kojima bi scene potencijalno mogle da se razvijaju. Sa druge strane, pošto su događaji na sceni nepredvidivi, moderator bi trebalo da razvijaju svoje veštine sa svakom novom predstavom koja se izvodi.

3.2 ORGANIZACIJA PROSTORA:

Organizacija prostora pre svega zavisi od kapaciteta lokalnih partnera (finansijski aspekt, fizički prostor, i tako dalje) ali osnovni zahtevi su:

- Velika scena teatra. Ukoliko iz nekog razloga, ovakva vrsta prostora nije dostupna, neka veća prostorija, na primer: gimnastička sala (bez sportske opreme), bila bi odgovarajuća zamena, ali simulacija se odvija na jednom mestu (velika scena, umesto dve ili više manjih scena)
- Prostor ima opremu koja je potrebna za realizaciju simulacije (osvetljenje i druge opreme).

Pozorišna scena se preferira, zato što publika uvek dođe u teatar spremna za skup, što povećava efekat participativnog teatra. Drugačija vrsta prostorija od pozorišne scene nema takav uticaj na publiku. Takođe, pozorišta su praktična za velike rekvizite (stolice, stolove) i scensko dizajnirani elementi, koji mogu biti pozajmljeni što bi trebalo unapred dogovoriti sa pozorištem.

Drugo, za izvođenje, potreban je prostor koji ima opremu za osvetljenje, odnosno reflektor, kao i zvučnike i mikser zvuka, zbog ukupnog utiska, koji nije isti u prostorima koji su improvizovani za izvođenje predstave, kao što su to sportske hale.

3.3. O PREDSTAVI

Predstava uključuje 3 faze:

1. Predstavljanje – publika se okuplja na scenu. Jedan od moderatora se obraća publici. Oni predstavljaju publici predstavu, objašnjavajući da ono što sledi nije klasična predstava već interaktivna sesija (radionice, igre) i nudi fiktivni okvir u kome će se odigrati simulacija predstave.
2. Izvedbeni/Afektivni segment – Publika počinje njihovo učešće u simulaciji i izvodi različite uloge prema datom priručniku, ali u skladu sa njihovim idejama i porivima. Ne bi trebalo biti više od 5 scenarija/simulacija. Cilj je uključiti što više učesnika u scenama/simulacijama. Moderator su tu da obezbede priručnik, ali u isto vreme da utiču na razvoj što je manje moguće. Tokom podele uloga, moderator uzimaju u obzir ciljnu grupu projekta.
3. Diskusija – Posle svakog izvođenja simulacije, vodi se diskusija od strane moderatora, sa ciljem da se napravi osvrt na samu predstavu i temu u scenariju.

3.4. VAŽNA PRAVILA

- Ljudi ne bi trebalo da budu prisiljeni da preuzmu vodeću ulogu ili da eksponiraju sebe van granica njihovog komfora. Suštinski je bitno da predstava ostane otvorena za svakog u publici za učestvovanje i pronalazak uloge.
- Trebalo bi da bude objašnjeno, tokom predstavljanja (kao i tokom najave performansa i poziva za učestvovanje), da je ovaj događaj vezan za sticanje veština relevantnih za ovaj teatar, i da svi mogu da glume (mi zapravo svi glumimo na dnevnom nivou).

Pored scenarija koji se bavi temom trgovine ljudima i stavlja publici u poziciju da prikaže njihovo razumevanje žrtve trgovine ljudima (i na kraju da prodiskutuju o tome), neophodno je da performans uključuje i fiktivni okvir, koji je dat publici na početku predstave. Kroz uvodnu priču, publika je pripremljena da ne očekuje klasičnu pozorišnu predstavu, i da se od njih očekuje direktno učešće u predstavi. Pored toga, fiktivna uvodna naracija daje kontekstualni okvir u kojem će nastupati, uvesti učesnike u pozorišnu fikciju, i na taj način ih pripremiti na uloge koje će igrati. Ovaj okvir se obično odvaja od neposredne stvarnosti, tako što na primer, može biti smešten u bliskoj budućnosti kako bi se stvorila veća iluzija.

U slučaju da nema dovoljno publike, organizator će se konsultovati sa moderatorima i odlučiti da li se predstava može odigrati sa trenutnim brojem ljudi u publici, a zatim pristupiti diskusiji. U tom slučaju, dužina trajanja dve epizode može biti prilagođena. Druga opcija je da se odigra samo jedna od ponuđene dve epizode, i tu odluku donose organizatori i moderator.

- Publika bi trebalo da bude motivisana da istražuje “pozorišne tehnike”, i da pokažu kreativnost.
- Ukoliko neko želi da ode i luta slobodno po prostoru, tu osobu ne bi trebalo sprečiti, ali je poželjno da ih moderator pitaju šta rade, da li žele samo da gledaju ili i da učestvuju.

- 4. DETALJAN RAZVOJ POZORIŠNIH SCENARIJA I SCENARIO

4.1. UVOD

Na početku, kada se učesnici okupe i smeste, moderatori, stojeći na sceni, prvo, požele dobrošlicu i predstave se. Oni objasne da se u našem teatru očekuje da publika preuzme aktivnu ulogu u kreiranju performansa (kao što je već napisano u pozivu za učešće/najavi predstave). Trebalo bi objasniti da je svako sposoban da kreira pozorište/režira i glumi, i da je “ponavljanje”, “igranje uloga” uobičajno u našem životu. Glavne teme i cilj performansa koji će se desiti ne bi trebalo direktno otkrivati.

Posle kratkog uvoda, moderatori pozivaju publiku da igraju igrice/vežbe za zagrevanje – kratke vežbe u okviru kojih učesnici proizvode neki zvuk ili pokret (imitiranje glasova životinja, instrumenata i tako dalje). Kada se završi sa ovom vežbom, predstavljaju se pravila – da nema specifičnih pravila, da je predstava otvorena za kreativne intervencije.

Posle toga, oni su pozvani da se popnu na scenu. Prva situacija/scenario se prezentuje.

4.2. SCENARIJA ZA SIMULACIJU

Scenarij 1

Cilj ovog scenarija je da se podigne svest o trgovini ljudima i da se prikaže jedna od mnogobrojnih situacija kada se to dešava. Učesnici bi trebalo da budu podeljeni u dve grupe. Svaka grupa će na svoj način predstaviti priču. Ona grupa koja bude bila interesantnija i najkreativnija u predstavljanju scenarija, dobija nagradu.

Podela u dve grupe treba da bude rodno jednaka. Polovina svake od dve grupe će predstavljati žrtvu (ukoliko je žrtva žena, nije nužno da bude uloga dodeljena ženi, može biti i muškarac koji će biti u ulozi žene). Druga polovina obe grupe će predstavljati počinioca/ce. Ukoliko neko ne želi da se pronađe ni u jednoj od ovih uloga, može dodeliti sebi ulogu neposrednih učesnika (roditelji, prijatelji, šef počinioca i tako dalje).

Moderatori daju sledeći okvir za scenu i vreme za osmišljavanje predstave (20 minuta):

Devojčice sede okolo pričajući i šaleći se kada im prilazi muškarac. On im prilazi sa (cvetom, pasošem, mapom ili čime god učesnici osmisle za scenu) u ruci i počinje da im se obraća. Jedna od njih ustaje u želji da mu pomogne i kreću se u određenom pravcu. Kako se sve dalje odmiču od mesta gde joj se nalaze drugarice, muškarac postaje nasilan. Devojčica pokušava da pobegne, ali ne može. Devojčica biva uhvaćena i prisilno odvedena do određenog mesta, van domašaja ljudi. Tamo joj se stavlja traka preko usta, ona ustaje i gleda u zemlju. Učesnici od tog trenutka mogu da razviju različite scenarije i da daju sebi različite uloge, kakav će biti kraj scene i koju će poruku nositi scena.

Uloga moderatora je da vode predstavu – pitaju, proviciraju, daju komentare i pokušavaju da dopru do srži same priče, ali i priču učine zanimljivijom za publiku. Publika koja nema “glavnu” ulogu je

pozvana da izraze svoje emocije kroz: aplauz, zviždanje, viku i tako dalje.

Kada se simulacija završi, debata, vođena moderatorima može da počne.

Scenarij 2

Scena dva je audicija za reklamu. Jedna od najpoznatijih marketinških agencija želi da lansira kampanju za suprotstavljanje trgovini ljudima.

Učesnici se dele u dva tima. U jednom timu će biti samo muškarci, u drugom timu će biti samo žene. Oni bi trebalo da kreiraju i prezentuju (odglume) njihovu ideju za reklamnu kampanju za

suprotstavljanje trgovini ljudima. Tim koji čine muškarci, trebalo bi da osmisle reklamnu kampanju kada su u pitanju dečaci/muškarci, dok tim koji čine žene, trebalo bi da osmisle reklamnu kampanju kada su u pitanju dečaci/muškarci. Svaka grupa bi trebalo da izabere nekog ko će imati “vodeću ulogu” u reklamnoj kampanji, a ostali će imati različite sporedne uloge ili uloge podrške u sceni. Reklamna kampanja ne bi trebala biti duža od 3 minuta, i oni imaju ukupno pola sata (30 minuta) da osmisle i razviju ideju za scenu.

Moderatori mogu da predstavljaju kreativni marketinški tim i oni bi trebalo da odluče koji tim je imao najbolju ideju i način prezentacije. Jedan od moderatora, bi trebalo da obiđe grupe tokom njihovog rada, pružajući im pomoć/podršku, ili odgovore na određena pitanja, nedoumice, ali ne bi trebalo da utiču na njihove ideje.

4.3. DISKUSIJA

Posle svakog performansa, organizuje se kolektivna diskusija, facilitirana od strane moderatora, sa ciljem da razgovara o scenama, izborima tokom razvitka uloga i scena iz priručnika.

Diskusija bi trebalo da traje najmanje 20 minuta.

Diskusija bi trebalo da se vodi jasnim i jednostavnim jezikom koji je razumljiv i prihvatljiv za sve, tako da veći broj učesnika može da učestvuje. Važan aspekt veština moderatora je da prepozna važne događaje ili ponašanja koje učesnik demonstrira tokom simulacije i da vodi diskusiju u pravcu onoga što se događalo na sceni.

Veoma je važno da učesnici u toku diskusije imaju neku vrstu osveženja u vidu hrane, grickalica, pica, i to u skladu sa mogućnostima organizatora. Ovo bi trebalo da se uradi, kako bi atmosfera bila opuštenija, kako bi se učesnici zadržali u prostoriji i kreirali okruženje u kome se svako oseća slobodno i komforno da učestvuje u diskusiji.

Potencijna pitanja moderatora u diskusiji:

- Zašto su učesnici igrali njihove uloge i kreirali narativ na način na koji su to uradili?
- Da li su oni reprodukovali tradicionalni način ponašanja i zašto?
- Koliko su se učesnici tokom predstave oslanjali na svoja iskustva u simulaciji?
- Da li se nešto promenilo u njihovom načinu razmišljanja tokom igranja u predstavi?
- Kako učesnici vide ponašanje žena/devojaka u sceni I, a kako ponašanje muškaraca? Da li prepoznaju nešto od tradicionalnih uloga u ponašanju?
- Da li su učesnici preispitali njihovu percepciju u odnosu na predstavljen problem?
- Koliko su ove scene koje su odigrane, zaista moguće u realnosti i u kom procentu?
- Šta je njima ostavilo snažan utisak?

Moderator može da pita publiku ko su bile figure koje su izložene velikoj opresiji tokom predstave. Zatim, moderator može da pita da li je bilo konflikta. Na kraju predstave i prikupljenih podataka (od strane partnera za istraživanje), projekat i glavne pretpostavke bi trebalo da budu kratko i jasno predstavljene učesnicima. Moderatori

bi trebalo da sumiraju najinteresantnije utiske, scene i ono što su učesnici prikazali. Takođe, moderator bi trebalo da pita učesnike da oni iznesu svoje utiske. Na samom kraju, ceo tim bi trebalo da se zahvali učesnicima što su bili deo ove predstave i učinili je interesantnom.